

„První želvy jsem zachránila pláčem“

Hana Svobodová, která vyrostla v Praze-východ, se rozhodla chránit želvy v Indonésii.

Michal Štátný
editor MF DNES

PŘEDBOJ „České škeble mají větší šanci, že jim někdo bude pomáhat,“ vysvětluje bioložka Hana Svobodová své rozhodnutí sbalit se a odstěhovat z malé středoevropské víske do jihovýchodní Asie.

Jak se holka z Předboje dostane k ochraně mořských želv na Borneu?

Rodiče říkají, že jsem odmala milovala zvířátka s domečkem. Doma jsem začínala se šneky. Když mě máma volala k obědu, divila se pak, že z bundy vedou stříbřité cestičky, jak šneci prchali z kapes.

Od šneků je ale k želvám daleko. Asi tak jako ze středních Čech na Borneo...

To je pravda. Želvy jsem si zamilovala během dospívání. Po gymnáziu jsem se dostala na Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy. Tam jsem už během bakalářského studia pořád vyprávěla o želvách. A Indonésie mě lákala vždycky. Nakonec jsem v roce 2010 vyjela do Padangu na Sumatře. Tam jsem si záhy potvrdila, že je Indonésie opravdový želví ráj, ale že většina druhů je tam na pokraji vymření.

Tak jste se pustila do jejich záchrany?

Už jsem měla nějaké zkušenosti ze záchranného projektu v Mexiku. Na Sumatře jsem navštívila některá centra pro mořské želvy, která však byla vedená úplně špatně. Je úplně běžné, že tam želvy drží u moře v malých nádržích s často sladkou vodou. Mladáta tu špatně rostou. Nevývíjejí se jim plíce, protože se nemohou potápět dost hluboko. Mají slabé ploutve, které si navíc kvůli špatnému krmení často ukusují. A hlavně - oni je tu vypouštějí až ve velikosti dlaždice. V té době už ty želvy nejsou schopny vrátit se na pláž, kde mají klást vejce.

Ztratí instinkt, který je k rodné pláži vede?

Ano. Ten mají jen dva dny po vylíhnutí a jen v tu dobu si dokážou vtisknout a zapamatovat umístění jejich rodné pláže.

Co se s tím dá dělat?

Začít z gruntu jinak. Jednou se mi povedlo přivést do takového střediska i starostu jedné oblasti na Sumatře. Vyprávěla jsem mu, co je všechno špatně. On z toho byl v šoku a hned se rozhodl něco s tím dělat. Chce založit vzorové středisko záchrany želv. Já mám být jeho koordinátorkou. Od nás by se měla učit další střediska v celé Indonésii. Jenže i když starosta je nadšený, nadřazený orgán je zcela laxní. Takže se v té situaci už několik let nic nehýbe.

A vy jste se mezitím vydala na Borneo. Co přesně v organizaci Turtle Foundation děláte?

Působíme v oblasti Berau na východním Borneu. Je tam osmé nejvýznamnější místo na světě, kde mořské želvy karety obrovské snášejí vajíčka. Za posledních sedmadesát let tam počet želv klesl o víc než 90 procent. Dělali jsme i potápěčský výzkum počtu karet pravých v oblasti. Ten nás zdrtil. Na základě tipů místních jsme dvacet dnů pročesávali oblast, o níž mluvili jako o želvím ráji. Našli jsme jen jedenáct želv. Na ostrově uklízíme odpady, mluvíme s lidmi, kteří žijí na okolních ostrovech. Říkáme jim, proč je špatné želvy zabíjet.

To asi není jednoduché...

Přesně. Z velké karety pravé získají

Zachránkyňe ze středních Čech Když karety nakladou vajíčka, tým Hany Svobodové (na snímku) je vyzvedne a přemístí do bezpečí. Jakmile se želvy vylíhnou, okamžitě míří do moře. Jinak by do dvou dnů ztratily instinkt a rodnou pláž ke kladení už by nemusely najít. 6x foto: Archiv Hany Svobodové

asi kilo želvoviny. Za tu dostanou 2 000 korun, což je jejich měsíční plat. Vyrábějí z toho náramky, prsteny i přívěsky. Účinná cesta, jak omezit lov, je tyto věci nekupovat.

Jak želvovinu získají?

Chytí želvu, přibijí ji zaživa na dřevěnou desku a nahřívají ji nad ohněm. Potom z krunýře servou želvovinu, která přiléhá ke kostěnému základu krunýře. Useknou jí nohy, aby nemuseli vytrhávat hřebíky, a hodí ji zpět do moře. Mnoho z nich žijí, že taková želva, která je těžce popálená a často zpola uvařená, nemá zadní nohy a trpí strašnými bolestmi, přežije. Tak to samozřejmě není.

Lov pro želvovinu však není jediný problém...

Mnohem horší je sběr vajíček kvůli jídlu. Tomu taky předcházíme. Na ostrově teď během nejvyšší sezony snášejí až kolem 35 samic karety obrovských během jediné noci. My do čtyř ráno obcházíme pláže, což pytláci odrazuje. Indonésané nejsou moc konfliktní, takže než by riskovali problém, radši to vzdají.

Kolika želvám jste už takhle pomohla?

To se nedá říct. Úplně první zachráněná želva jsem dostala za použití svých ženských zbraní. Rozplakaly mě podmínky jedné sumaterské stanice a uprosila jsem pracovníky, aby mi vydali několik desítek želv z bazénů, že je vypustím. Oni to udělali. Majitelé řekli, že uhnuly. Ta současná pomoc se vyčísluje těžko. V jedné snůšce je kolem sta vajec. My je vyzvedneme, přeneseme do bezpečí a necháme je vylíhnout. Pak hned peláší do vody. Během jediné noci to mohou být tisíce vajíček, tisíce zachráněných želv. V moři jich přežije málo, přiroda je drsná, stále však přežije mnohem víc želv, než kdyby vajíčka z ostrovů ukradli pytláci.

Takže na ostrovech děláte ohradky z cedulkami, na kterých je po-

Profil Hana Svobodová

Narodila se **16. února 1986**, pochází z obce Předboj u Prahy. Vystudovala Přírodovědeckou fakultu UK. Na Borneu působí od roku 2014. Předtím pracovala v Zoo Praha nebo pro nadaci Tereza.

Berau

Berau na východním Borneu je světově osmým nejdůležitějším láním karety obrovské. Žijí tu i kriticky ohrožené karety pravé. Více informací i rady, jak želvám pomoci, najdete na www.morskezelvy.cz

čet vajec, doba snůšky a další údaje, jak to známe z obrázků?

Dnes už moc ne. Stalo se nám, že pytláci odhalili tenhle systém. Moji spolupracovníci šli ve čtyři ráno spát tak jako obvykle. Kolem šesté jsme našli dvacet prázdných hnízd. Vyplnili je, jako by přišli do supermarketu. Mohlo se z toho vylíhnout dva tisíce želv. Byla jsem zoufalá. Dnes už proto místa neoznačujeme, aby je nešlo najít. Dříve jsme také přenášeli jen ta hnízda, kterým hrozilo, že je zaplaví příliv. Teď už do bezpečí přenášíme všechna, která najdeme. Čtyři lidé v noci musí vyhrabat, přenést a zase zahrabat asi tři a půl tisíce vajíček.

Chodíte i do škol, kde vysvětlujete indonéským dětem potřebu chránit želvy. Jak reagují?

Ve školách, kam chodím, se dozvídám, že drtivá většina dětí jedla želví vajíčka. Ale to, jak želvy vypadají, ví asi jen polovina z nich. To tady v Česku i díky filmům ty želvy děti znají. Mají je rády. Přinášejí mi třeba plyšáky, které potom dávám dětem v Indonésii. Pomáhají jim vytvořit si k želvám vztah a chuť chránit je. Někdy se stane, že mi indonéské děti donesou náramky z želvoviny s tím, že už je nechtějí nosit, že je jim želv líto.

Jak vypadá váš den v Indonésii?

Je mnohem víc uvolněný než tady v Česku. Tempo lidí je tam nižší a já se mu musela taky přizpůsobit. Většina Indonésanů přichází do práce nejdřív o půl desáté dopoledne. Dají si kávu a cigarety a hned by šli na oběd. Tam stráví dvě hodiny, vrátí se, při troše štěstí vyřídí pár mailů a už by šli domů. Když prší, často nepřijdou do práce vůbec. Stejně fungují všechny vrstvy obyvatel - vysocí úředníci i dělníci.

Kromě práce v terénu a ve školách stiháte ještě něco dalšího?

Mívám také schůzky s politiky a organizujeme workshopy, kde místní učíme dělat suvenýry z jiných zdrojů než z želv, třeba z kokosů. Některé obchody v oblasti už díky tomu želvovinu vůbec neprodávají.

Co na vaši snahu zachraňovat želvy říkají rodiče?

Ze začátku se hodně báli. Pak jsem mámu a bráchu vzala s sebou do Indonésie a leccos se zlepšilo. Byla tam už i sestra. Teď už se bojí jen táta a babička. Prý vždycky osm měsíců skoro nespí. Měla jsem strach i z toho, jak si budou rozumět s mým přítelem, který je Indonésan.

A bylo všechno v pohodě?

Ano, byl tu se mnou na Vánoce. Doma mu říkali, že prý se mnou nesmí, že tu umře. Vidí Česko podobně divoce, jako Češi vidí Indonésii. Navíc měli obavy, že naši ho jako hubenoura nepřijmou. „Jsi jako lunt, to vypadá, že neseženeš ani jídlo. Jak by tě její rodiče mohli mít rádi,“ ptali se ho. No a on sem přijel, ládoval se knedlíky, bramborovým salátem... Ničeho se nebál. Dokonce jsme sjeli Klínovec na lyžích. Bylo to skvělé.

A Předbojští? Vědí o vaší snaze?

Vědí. Někdo to podporuje, jiný ne. Tatínek je předseda místních rybářů. A protože v sousední vesnici nestihá čistička, tečou do našeho rybníka splašky a hynou tu ryby

i škeble v potoce. Občas se mě tu lidi ptají, proč spíš nechráním je. Podívejte, říkám jim, v celé Indonésii fungují jenom dvě nadace na ochranu želv, tam je za minutu dvanáct a veřejnost o těch problémech vůbec neví. Tam je moje práce víc potřeba, tady je mnohem víc schopných lidí, kteří jistě zvládnou řešit i škeble. Pokud bude potřeba, ráda pomohu. Naše škeble mají větší naději, že jim někdo pomůže, než zvířata v Asii.

Jezdíte často do Evropy?

Moc často ne. Moje pozice nedovoluje fungovat napůl v Evropě a napůl v Asii. Dohodli jsme se, že mi budou dávat indonéský plat, to je asi osm tisíc měsíčně. Na místě vydržím bez potíží, patálie nastává, pokud bych chtěla žít v Česku. Zdravotní pojištění mám v pohodě. Platím ho v zahraničí. Na úřadu mi řekli, že třeba nemám nárok na žádnou mateřskou. Uvažovat třeba o dítěti se docela komplikuje.

Takže dítě se odsouvá?

To ne. Chtěli bychom ho do dvou let. A já ze zdravotních důvodů musím родit v Česku. S ohledem na to, že přítel je vedoucí projektu, bude muset za sebe najít v Indonésii na tu nezbytnou dobu náhradu.

Hrozby Lovci kareť servali želvovinu a vrhli ji zpět do moře. Z kořisti vyrobí suvenýry. Hrozbou je i sběr vajíček a znečištění pláží a moře.

Doma Malé želvíčky míří krátce po vylíhnutí do moře. Vody v Berau (dole) jsou osmým nejdůležitějším místem na světě, kde karety snášejí vajíčka.